

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 734/2020 vp

Vastaus kirjalliseen kysymykseen kaivosinfrastruktuurien uusiokäytöstä esimerkiksi Pyhäjärvellä

Eduskunnan puhemiehelle

Eduskunnan työjärjestyksen 27 §:ssä mainitussa tarkoituksessa Te, Arvoisa puhemies, olette toimitannut asianomaisen ministerin vastattavaksi kansanedustaja Raimo Piiraisen /sd näin kuuluvan kirjallisen kysymyksen KK 734/2020 vp:

Mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä kaivoslain muuttamiseksi siten, että siinä huomioidaan myös uusiokäyttö jo ennen kaivospiirin lopettamista,

mitä hallitus aikoo tehdä Pyhäjärven tulevaisuuden eteen kaivostoiminnan loputtua,

mihin toimiin hallitus aikoo ryhtyä edistääkseen harvinaisten kaivosinfrastruktuurien uusiokäyttöä ja

onko hallituksella aietta selvittää tai aloittaa kokeilua, jolla poikkihallinnollisesti kerätään erityisesti maanalaisten kaivosten uusiokäyttöön liittyviä parhaita menetelmiä niiden elinkaaren jatkamiseksi muussa kuin kaivostyössä ja samalla saada selville mahdollisia liiketoimintaedellytyksiä, ympäristövaikutuksia sekä työllisyysvaikutusten potentiaalia?

Vastauksena kysymykseen esitän seuraavaa:

Kaivoslakia uudistetaan hallitusohjelman kirjausten mukaisesti ja huomioiden selvityshenkilö Pekka Vihervuoren vuonna 2019 tekemä lainsäädännön toimivuuden arviointi sekä eduskunnan käsittelyssä olevavasta kansalaisaloitteesta Kaivoslaki Nyt annettu talousvaliokunnan mietintö.

Nykyinen kaivoslaki lähtee siitä, että kaivosalueen jälkikäyttöä kaivostoiminnan päätyttyä tulee tarkastella jo kaivoslupaa haettaessa. Jälkikäytön mahdollisuudet täsmentyvät kaivostoiminnan aikana, ja kaivostoiminnan päättyessä alue suljetaan ja jälkihoidetaan viranomais määräysten mukaisesti. Tällöin huomioidaan myös kaivostoiminnan mahdolliset rajoitukset alueen myöhempää käyttöä ajatellen.

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 734/2020 vp

Kaivosalueella on jo nykyisellään myös muuta kuin kaivosyhtiön omaa toimintaa. Pääsääntöisesti tämä muu toiminta ja toiminnanharjoittajat liittyvät kuitenkin kaivostoimintaan, eli tuottavat kaivostoiminnan tarvitsemia palveluita kaivosluvan haltijalle.

Kaivoslain uudistamisen valmisteluprosessissa on tarkasteltu kaivosalueen uusiokäyttöä jo kaivostoiminnan aikana, ja todettu muutamia keskeisiä kysymyksiä, jotka tällöin tulee ratkaista.

Kaivosalueen omistus

Kaivoslain mukaan maa-alue, johon kaivospiirin haltija on kumotun kaivoslain nojalla saanut rajoitetun käyttöoikeuden, on rajattu ainoastaan kaivostoimintaan, ja toiminnan päätyttyä maa-alueen täysi hallinta palaa maanomistajalle. Tällaisessa tapauksessa alueen käyttö muuhun kuin kaivostoimintaan edellyttää erityisjärjestelyitä ja erillisiä sopimuksia maanomistajan kanssa.

Mikäli kaivosyhtiö on kaivosalueen maanomistaja, on tämä asia ratkaistavissa yhtiön suostumuksella. Mikäli maa-alueen käyttö kaivostoimintaan on järjestettykäytösopimuksella, tulee tällaisen sopimuksen mahdollistaa myös muu kuin maa-alueen käyttö kaivostoimintaan.

Nykyinen kaivoslaki ja sen mukainen kaivoslupa ei anna maankäyttöoikeutta, joten maa-alueiden käyttö järjestetään vapaaehtoisilla kaupoilla tai muilla järjestelyillä. Tällaisten alueiden osalta muu käyttö on sovittavissa maanomistajan kanssa. Mikäli alue on tullut kaivostoiminnan piiriin valtioneuvoston myöntämän kaivosaluelunastuslupan nojalla, ei tällaisen alueen muu käyttö ole mahdollista, sillä lunastuslupa on ainoastaan kaivostoimintaan.

Alueen maankäyttö

Kaivosalueen oikeusvaikutteisen kaavan tulee mahdollistaa alueen käyttö, eli kaavan tulee mahdollistaa muukin kuin kaivostoiminta. Kunta maankäytön suunnittelun avaintoimija, jonka myötävaikutuksella tämä asia on ratkaistavissa.

Kaivosturvallisuus

Kaivosluvan haltija vastaa kaivoksen turvallisuudesta, joten toiminnanharjoittajan tulee vastata kaivosalueen turvallisuudesta. Kaivosturvallisuus ja yksiselitteinen vastuu siitä on erityisen tärkeä kysymys, jos mahdollinen muu toiminta sijoittuu louhosalueelle, oli sitten kyseessä avolouhos tai maanalainen kaivos ja sen kaivostoiminnasta vapautuneet tunnelit. Maanalaiset tilat edellyttävät erityistä seurantaa turvallisuuden varmistamiseksi, kun kallioperän jännitystilat ja niiden muutokset saattavat nopeastikin muuttaa turvallisuustilannetta ja turvallisuuden varmistaminen kallioon louhituissa tiloissa edellyttää erityisosaamista ja erityislaitteistoa.

Vakuus ja kaivoksen lopettamistoimet

Kaivosluvassa määrätään kaivoksen sulkemistoimista ja näiden määräysten perusteella määrätään toiminnanharjoittaja asettamaan vakuus lopetustoimien ja jälkiseurannan mahdollistamiseksi

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 734/2020 vp

mahdollisessa varattomuustilanteessa. Mikäli näitä lopetustoimia ei voida toteuttaa kaivoksen toiminnanharjoittajasta riippumattomista syistä, eli jos rakennuksia, rakennelmia ja infrastruktuuria tarvitaan muuhun käyttöön, tulee ratkaista vastuutaho tai -järjestely näiden elementtien myöhemmin tapahtuvaa poistamista ajatellen. Jälkihoitovastuu tulee siis tältä siirtää muulle osapuolelle, ja vastaavasti näihin lopettamistoimenpiteisiin määrätty vakuus tulee vapauttaa kaivosluvan haltijalle kaivosalueen lopettamisen yhteydessä. Muu toiminta ei saa vaarantaa tai häiritä kaivoksen sulkemistoimia tai niiden tarkoituksenmukaista toimivuutta, eikä kaivoksen sulkemisen jälkeistä jälkiseurantaa.

Nämä lain valmisteluprosessissa havaitut seikat tullaan huomioimaan esityksessä.

Pyhäjärven tapauksessa kaivostoiminta on päättymässä suunnitellusti kymmenien vuosien toiminnan jälkeen, ja alueella on ollut runsaasti aikaa varautua ja valmistautua kaivostoiminnan päättymiseen. Kunnan elinkeinorakenne ja työtarjoama eivät siis muutu äkillisesti ja yllättäen. Kunta ja kaivosyhtiö ovat vuosia valmistautuneet tähän muutoksen miettimällä kaivostoiminnan jälkeistä elämää ja kaivosalueen muita käyttömahdollisuuksia. Pyhäsalmen kaivoksen lakkauttamista on selvitetty useissa aluekehityshankkeissa vuodesta 2007 lähtien.

Yleisellä tasolla voi mainita, että maakunnassa laaditaan alueen viranomaisten, oppilaitosten sekä yritysten kanssa yhteistyössä lähivuosien keskeiset tavoitteet ja toimenpiteet sisältävä lakisääteinen maakuntaohjelma ja sen toimeenpanosuunnitelma. Myös kaivosalueen uusiokäyttöä koskevat tavoitteet, toimenpiteet ja osallistuvat tahot olisi hyödyllistä aina saada maakuntaohjemaan em. asiakirjoihin.

Kaivosinfrastruktuurien uusiokäyttö on aina tarkasteltava tapauskohtaisesti, sillä siihen vaikuttaa moni seikka. Keskeisenä on kaivosalueen sijainti, ja onko kyseiselle maa-alueelle muita käyttömahdollisuuksia. Useimmiten kaivosalue toivotaan palautettavan mahdollisimman luonnonmukaiseen tilaan ja virkistyskäyttöön niillä rajoituksilla mitä aiempi kaivostoiminta mahdollisesti aiheuttaa. Sikäli kun kaivos sijaintinsa puolesta soveltuu ja sille on olemassa muita käyttömahdollisuuksia, tulee nämä luonnollisesti huomioida alueen sulkemissuunnitelmassa. Uusiokäyttöä voivat rajoittaa kaivokseen liittyvät terveys- tai ympäristöriskit.

Kaivosalueen mahdollinen muu käyttö, eli uusiokäyttö, tulee säädellä, luvittaa ja valvoa uuden toiminnan sääntelyn mukaisesti. Käynnissä olevan kaivostoiminnan perusteella ja sen alueella ei voida käynnistää elinkeino- tai muuta toimintaa nojaten yksinomaan kaivosviranomaisen lupaan. Kaivosviranomaisen voi ainoastaan olla sallimassa tällaista muuta toimintaa, mikäli aiemmin mainitut kaivoslain mukaiset seikat on huomioitu ja uusi toiminta ne aiemmin mainitut asiat huomioiden ja ratkaisten voidaan sovittaa yhteen. Uuden toiminnan osalta on merkittävää, että sen mahdollistaminen tulee ensi sijassa nojautua muuhun kuin kaivoslainsäädäntöön ja muun kuin kaivosviranomaisen valvontaan.

Vanhojen kaivosalueiden hyötykäytöstä on erilaisia kokemuksia niin virkistystoiminnassa, turistikohteina, kulttuuriareenoina, kuin teollisuus- ja tutkimustiloina. Vanhoja maanalaisia kaivoksia käytetään myös varastoina erilaisille asioille. Käytössä ja käyttömahdollisuuksissa on keskeisinä

Vastaus kirjalliseen kysymykseen KKV 734/2020 vp

tekijöinä kaivoksen sijainti sekä geologiset ja kalliomekaaniset ominaisuudet, jotka voivat mahdollistaa, vaikeuttaa tai estää erilaisia käyttötapoja. Muun muassa eurooppalaisen tutkimusrahoitustoiminnan puitteissa on ollut ja on hankkeita, joissa kaivosalueiden uusiokäyttöä tarkastellaan, ja kokemuksia jaetaan. Näissä hankkeissa on mukana niin tutkijoita kuin alueiden ja yritysten edustajia.

Helsingissä 28.10.2020

Elinkeinoministeri Mika Lintilä